

PRAWA SŁABSZYCH – CZYLI POZYCJA PRAWNA ŚLĄZAKÓW W POLSCE

NATALIA HAJEWSKA *

Streszczenie

W obowiązującym stanie prawnym mniejszość śląska nie jest ujmowana jako mniejszość etniczna. Według Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2021 r. przez Główny Urząd Statystyczny Ślązacy to prawie 600 tys. obywateli. To właśnie tyle osób zadeklarowało swoją przynależność narodową do Śląska. Pomimo tak dużej liczby nie są uznawani za mniejszość etniczną w Polsce. A za tym idzie brak ich przedstawicieli w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, brak dofinansowania ze środków krajowych i europejskich na rzecz rozwoju kultury śląskiej czy niemożność uznania gwary śląskiej za język. Pomimo kilku podejść, zarówno polityków, jak i samych obywateli, poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym z 2021 r. (druk nr 1318) nie został pozytywnie zaopiniowany przez Komisję czy rząd. W dniu 25 stycznia 2024 r. do Marszałka Sejmu wpłynął poselski projekt „ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym”, który zawiera regulacje na temat języka śląskiego jako języka regionalnego. Wielu lingwistów i językoznawców jest zawiedzionych niechętną postawą części rządu, gdyż społeczność Ślązaków oraz organizacje aktywistycznych nie zaprzestaje walki o zachowanie kultury oraz historii Śląska.

Słowa kluczowe: Śląsk, Ślązacy, mniejszość, język regionalny

RIGHTS OF THE WEAKER – THE LEGAL POSITION OF SILESIA NS IN POLAND

Abstract

Under the current legal status, the Silesian minority is not recognized as an ethnic minority. According to the National Census conducted in 2021 by the Central Statistical Office, Silesians number almost 600,000 citizens. This is how many people declared their national affiliation to Silesia. Despite such a large number, they are not recognized as an ethnic minority in Poland.

* Studentka V roku prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego (Polska), e-mail: hajewskanatalia@wp.pl.

As a result, there are no representatives of them in the Joint Commission of the Government and National and Ethnic Minorities, no funding from national and European funds for the development of Silesian culture and the inability to recognize the Silesian dialect as a language. Despite several approaches, both by politicians and citizens themselves, the parliamentary draft bill amending the Act on national and ethnic minorities and the regional language of 2021 (form no. 1318) has not received a positive opinion from the Commission or the government. On January 25, 2024, the Marshal of the Parliament received a parliamentary draft "Act on amending the Act on national and ethnic minorities and on the regional language", which contains regulations on the Silesian language as a regional language. Many linguists and linguists are disappointed with the reluctant attitude of some of the government, because the Silesian community and activist organizations do not stop fighting to preserve the culture and history of Silesia.

Keywords: Silesia, Silesians, minority, regional language

1. WSTĘP

Według Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2021 r. 600 tys. obywateli Polski deklaruje narodowość śląską. Pomimo tak dużej liczby nie są uznawani za mniejszość etniczną w Polsce. Wynika z tego m.in. brak ich przedstawicieli w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, brak dofinansowania ze środków krajowych i europejskich na rzecz rozwoju kultury śląskiej czy niemożność uznania gwary śląskiej za język. W językoznawstwie występuje wiele sprzecznych ze sobą opinii na temat gwary śląskiej, tj. czy zasługuje na miano języka? Czy tylko gwary, która jest nieoderwana od języka polskiego? Ale nie tylko lingwistyka jest przedmiotem sporu. Ślązacy walczą o uznanie swojej społeczności za mniejszość etniczną.

2. TRADYCJE I KULTURA ŚLĄSKA

Śląsk to region z własną historią, która niejednokrotnie toczyła się odrębnie od losów ziem z nim sąsiadujących. Od pierwszej połowy XIV w. miasto stanowiło lenno Czech i podzieliło losy polityczne Śląska. Należy zwrócić szczególną uwagę na trzy powstania śląskie, które miały na celu przyłączenie Górnego Śląska do Polski, czy masakrę w Mysłowicach (15 sierpnia 1919 r.) – niemiecka dyrekcja odraczała termin wypłaty pracownikom kopalni w Mysłowicach. Zdenerwowany długim oczekiwaniem tłum wtargnął na teren kopalni, w związku z czym otworzono ogień i zabito siedmiu górników, dwie kobiety i 13-letniego chłopca. Było to jedno ze zdarzeń wiodących do pierwszego powstania śląskiego¹.

¹ R. Kaczmarek, *Śląsk był polski – będzie polski! Katalog wystawy*, Katowice 2019.

Trudności w wyzwoleniu ojczystej ziemi przyczyniły się do podziału Górnego Śląska oraz budowania narracji o charakterze antypolskim². Natomiast w późniejszych czasach przemiany ustrojowo-społeczne, odbudowa kraju i uprzemysłowienie zapoczątkowały migracje społeczeństwa wiejskiego do miast. Zmiany otoczenia kulturowego łączyły się z wyzbywaniem gwary bądź jej zmianą³.

Pomimo tego Ślązacy nie tylko zachowali swoją kulturę, ale w ostatnich dekadach aktywnie działają na rzecz jej zachowania i popularyzowania.

Tradycja i język Ślązaków w istotny sposób odróżniają się od kultury dominującej w kulturze polskiej. Migracje ludności nie tylko wpływały na powyższe aspekty, ale i sposób żywienia. „Samowystarczalność gospodarcza wsi w XIX wieku determinowała poziom i strukturę pożywienia, spożywano żywność wyprodukowaną i przetworzoną w ramach własnych gospodarstw. Wynikiem samowystarczalności gospodarki wiejskiej i minimalizmu konsumpcyjnego była jednorodność ówczesnego pożywienia – jednolity zestaw potraw, uwarunkowany dostępnością produktów żywnościowych i umiejętnością ich przyrządzania, co wiązało się z cyklicznością produkcji rolnej i wpływało na sezonowość spożycia”⁴. Tak też pojawiły się takie potrawy jak wodzionka (suchy, pokrojony chleb zalany osoloną wodą z dodatkiem rozartego czosnku, cebuli i słoniny) czy rolada wołowa (płat mięsa wołowego zwinięty w rulon, na przekroju widać nadzienie, różniące się w zależności od regionu).

W śląskich domach do dziś kultywowane są tradycje i obrzędy charakterystyczne dla społeczności Ślązaków, które są połączone z kulturą czeską oraz niemiecką. Są to przykładowo obrzędy religijne (postać Dzieciątka przynoszącego prezenty w okresie Bożego Narodzenia), Maj (śl. *moj*) – ozdobione wysokie drzewo iglaste⁵.

Na podstawie powyższych można wywnioskować, że społeczność Ślązaków aktywnie dąży do zachowania języka oraz kultury. W 2007 r. powstało stowarzyszenie Pro Loquela Silesiana, które zajmuje się promowaniem śląskiej mowy. Na terenie historycznego Śląska funkcjonuje wiele podmiotów, które zajmują się aktywizacją rdzennej ludności w obszarach związanych z utrzymaniem i rozwojem języka śląskiego, organizacją wydarzeń kulturalnych (przykłady: Ślōnskō Ferajna, Demokratyczna Unia Regionalistów Śląskich), aktywizacją społeczności lokalnej (przykłady: Ruch Autonomii Śląska, Związek Aktywistów Śląskich), wspieraniem twórców tworzących w języku śląskim (Stowarzyszenie SWAT) czy promocją historii Ślązaków (Stowarzyszenie Opowiadamy).

W literaturze zaczęły pojawiać się przekłady dzieł światowych książek (np. *Mały Książę* przetłumaczony przez Grzegorza Kulika) na język śląski. To kolejny dowód na to, że język ten poszerza coraz bardziej swój zasięg oraz pomaga rozprzestrznić różnorodność gwar i tradycji wśród Polek i Polaków.

² G.B. Szewczyk, *Powstania śląskie w literaturze niemieckiej i polskiej. Pamięć – czas – historia*, „Czasopismo Biblioteki Śląskiej” 2021, t. 32.

³ B. Wyderka, *O zmianach w dialektach polskich w ostatnim stuleciu*, Białystok 2015.

⁴ I. Biały, *Tradycje kulinarne, Ludowe tradycje. Dziedzictwo kulturowe ludności rodzimej w granicach województwa śląskiego*, Wrocław–Katowice 2009.

⁵ Wikipedia, wolna encyklopedia [online], Maj (tradycja śląska), [https://pl.wikipedia.org/wiki/Maj_\(tradycja_%C5%9B%C4%85ska\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Maj_(tradycja_%C5%9B%C4%85ska)) (dostęp: 17.01.2024).

Jeden z deputowanych europosłów – Łukasz Kohut, który do europarlamentu został wybrany w 2019 roku, regularnie podejmuje temat uznania dialektu śląskiego za język. Podczas jednego ze swoich przemówień w Parlamencie Europejskim w 2021 r. powiedział: „[...] to żaden wstyd być mniejszością. To nie jest wstyd mówić po śląsku, co mówili nam w szkołach. Powiem przewrotnie – strasznym wstydem jest nie uznawać inności kulturowej i odrębnej historii. Europa jest silna swoją różnorodnością”.

Posłowie (oraz europosłowie) partii politycznych, m.in. Nowej Lewicy, Razem, Platformy Obywatelskiej, postulują uznanie Ślązaków za mniejszość etniczną. W wyborach parlamentarnych w roku 2023 wielu z nich motywowało swoją kampanię polepszeniem sytuacji Ślązaków w Polsce. To właśnie oni sporządzili i wnieśli do Sejmu projekt o zmianie ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym⁶. Postulat uznania języka śląskiego jako języka regionalnego pojawił się m.in. podczas kampanii parlamentarnej w 2023 r., głoszony przez Platformę Obywatelską oraz Polskę 2050.

Ale nie tylko osoby poselskie wypowiadają się na temat zmiany statusu gwary. Wielu polskich językoznawców sprzecza się w tej kwestii. Warunki oraz korzyści i wola społeczeństwa opowiadają się za przyznaniem językowi śląskiemu statusu języka regionalnego. Zmianę statusu dialektu śląskiego na język aprobeje Jolanta Tambor, wskazując: „[...] w dzisiejszych czasach i w dzisiejszym świecie kodyfikacja etnolektu śląskiego jest niezbędna. Jest niezbędna, gdyż jest w Polsce uznawana za jeden z koniecznych warunków przyznania mu prawnego statusu języka regionalnego. Ów prawny status z kolei jest niezwykle istotny choćby z dwóch powodów: prestiżowego i materialnego. Wyższy prestiż ma w społeczeństwie etnolekt, który można nazwać językiem – potocznie nazwa gwara ma wydźwięk pejoratywny (m.in. ze względu na liczne konotacje socjalne, potwierdzane w słownikach: gwara przestępcza, złodziejska, więzienna). Nie bez znaczenia są również kwestie ekonomiczne – status języka regionalnego ułatwia pozyskiwanie środków (ze źródeł krajowych i choćby unijnych) na ochronę i promocję tegoż języka: inicjatywy edukacyjne, programy medialne, publikacje itp.”⁷.

Istnieją wszelkie przesłanki, by zgodnie z zapisami Europejskiej Karty Języków Mniejszościowych lub Regionalnych za język regionalny uznać również śląszczyznę. Spełnia ona bowiem te same kryteria, co język kaszubski, który został do polskiej ustawy jako język regionalny wpisany – na co wskazuje również Jolanta Tambor w „Forum Lingwistycznym”.

Trudno nie zgodzić się z Jolantą Tambor, że uzyskanie środków pieniężnych ze źródeł krajowych pozytywnie wpłynęłoby na rozwój organizacji edukacyjnych czy aktywistycznych. Wymazywanie historii Śląska nie dojdzie do skutku, póki kilkaset tysięcy obywateli uważa się za Ślązaków⁸.

⁶ Projekt dostępny w: [https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/Projekty/9-020-1330-2023/\\$file/9-020-1330-2023.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/Projekty/9-020-1330-2023/$file/9-020-1330-2023.pdf) (dostęp: 16.04.2024).

⁷ J. Tambor, *Status języka a wola ludu i kodyfikacja: przypadek śląski*, „Forum Lingwistyczne” 2014, 1, s. 37–49.

⁸ Ibidem.

3. ŚLĄZACY JAKO NAJWIĘKSZA ODREBNA NARODOWO- -ETNICZNA GRUPA LUDNOŚCI W KRAJU

Główny Urząd Statystyczny opublikował w dniu 11 kwietnia 2023 r. wyniki Narodowego Spisu Powszechnego.

W 2021 r. podczas spisu powszechnego nie było opcji wybrania narodowości śląskiej. Pomimo braku wybrania powyższej opcji prawie 600 tys. obywateli Polski na pytanie „Jaka jest Pana(i) narodowość?” dopisało w rubryce „inne” – śląska. Tak wysoka liczba zadeklarowanych Ślązaków wskazuje na potrzebę wprowadzenia do systemu prawnego terminologii „narodowość śląska”.

Najwięcej osób zadeklarowało przynależność śląską w województwie śląskim (ok. 517 tys. osób) i województwie opolskim (ok. 60 tys. osób). Największym procentowo wynikiem Ślązaków szczyli się miejscowość Gaszowice, położona w powiecie rybnickim. Śląską przynależność zadeklarowało tam 4595 osób, czyli 46,27 proc. lokalnej społeczności. Natomiast Katowice, miasto wojewódzkie, uzyskało wynik 17,80%. Daje to ok. 50 tys. mieszkańców.

Narodowość śląska spełnia wszystkie wymienione powyżej warunki. Stowarzyszenia, organizacje oraz osoby utożsamiające się z narodowością śląską sprzeciwiają się głosom, które chcą sprowadzić śląski regionalizm wyłącznie do folkloru bądź komercyjnej mody.

Najnowszy projekt ustawy zmieniającej ustawę został złożony 25 stycznia 2024 r. 20 marca odbyło się pierwsze czytanie. Pierwszy raz od rozpoczęcia prób uznania Ślązaków za mniejszość etniczną ustawa przeszła dalej. Podczas głosowania nad wnioskiem o odrzucenie projektu 252 posłów zagłosowało przeciwko. Druk nr 233 został skierowany do Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

W uzasadnieniu powyższego projektu ustawy możemy przeczytać historię uznania dialektu kaszubskiego. Projektodawcy porównują kaszubski do dialektu śląskiego, pisząc: „Czas zabiegów o nadanie statusu języka lektowi kaszubskiemu, który w wersji literackiej musiał być – jak w zasadzie każdy język w którymś momencie swych dziejów stworzony – to jedyna wyraźna różnica między sytuacją śląszczyzny i kaszubszczyzny: zabiegi o ujęzykowanie kaszubszczyzny i spory wokół jej statusu trwają półtora wieku, polemiki wokół śląszczyzny to nieco więcej niż ćwierćwiecze” oraz „pomimo takich opinii niektórych językoznawców polski Parlament uznał język kaszubski za język regionalny”⁹.

Projektodawcy twierdzą, że Europejska Karta spowodowała upolitycznienie statusu języka regionalnego. To zjawisko wynikało z wprowadzenia Europejskiej Karty. Obecnie obserwujemy nakładanie się dwóch dyskusji: historycznej dotyczącej różnicy między językiem a dialektem oraz współczesnej, która dotyczy prawnego uznania języka regionalnego jako kategorii nadającej pewne społeczno-ekonomiczne przywileje, w przeciwieństwie do dialektu, który ich nie przynosi¹⁰.

⁹ Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym oraz niektórych innych ustaw, Druk nr 233.

¹⁰ Ibidem.

Uzasadnienie w najnowszym druku potwierdza stanowisko o odrębności lingwistycznej języka śląskiego od języka polskiego. Przytaczane są wypowiedzi lingwistów i dialektologów, m.in.: „Odrębność etniczno-językowej krainy, która stała się kolebką śląskich innowacji językowych, sięga czasów przedpiastowskich, kiedy to poszczególne ugrupowania plemion śląskich względnie ich zespoły zajmowały dolinę górnej połowy Odry po ujście Bobru”¹¹.

Natomiast dialektolog prof. A. Zareba przedstawia dialekt śląski w następujący sposób: „...większość cech wymawianiowych spotyka się w różnych innych dialektach polskich. Co stanowi więc o tym, że dialekty śląskie traktuje się jako osobną grupę gwarową, odrębny region? Odpowiedź na to pytanie brzmi: istotą odrębności dialektów śląskich jest określony zespół cech wymawianiowych, w takim układzie typowy dla Śląska i poza nim niespotykany”¹².

W uzasadnieniu poselskiego projektu (druk nr 233) wymienione zostały również konkretne cechy, które wyróżniają język śląski od innych otaczających lektów, np.: „silna pozycja a pochyłonego (wymawianego jako [o] na Śląsku centralnym i południowym, a jako dyftong [ou] na Śląsku północnym)”¹³.

Wiele punktów przedstawionych w najnowszym uzasadnieniu projektu ustawy modyfikującej istniejącą ustawę pokrywa się z treściami poprzednich projektów, zarówno tych zgłoszonych przez kluby poselskie, jak i przez obywateli.

Stanowisko rządu wobec obywatelskiego projektu ustawy (druk nr 27 z 2014 roku) negatywnie odnosi się do zmiany ustawy. W uzasadnieniu czytamy, że kultura Ślązaków nie odróżnia się w znaczący sposób od pozostałych obywateli Polski: „Autorzy zdają się nie zauważać, iż pomimo opisywanych przez nich działań zdecydowana większość ludności Górnego Śląska historycznie utożsamiała się i utożsamia nadal z narodem polskim płacąc za ten wybór nierzadko wysoką daniną krwi”¹⁴.

Dodatkowo rząd obawia się kolejnych wniosków o uznanie istnienia innych mniejszości: „[...] mogłoby doprowadzić do paradoksalnej sytuacji, w której społeczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej składałoby się wyłącznie z mniejszości etnicznych”¹⁵.

Warto dodać, że do wniesionego projektu ustawy z 2014 r. pełnomocnik Jacek Tomaszewski przesłał do ówczesnej marszałek Sejmu – Ewy Kopacz – uzasadnienie wraz z upoważnieniem do reprezentowania obywateli w pracach nad projektem ustawy w języku śląskim wraz z tłumaczeniem na język polski.

Zmiany zaproponowane w ww. projekcie pozwoliłyby na regulację spraw związanych z zachowaniem i rozwojem tożsamości kulturowej społeczności Ślązaków, a także jej bardziej efektywną integrację z resztą społeczeństwa polskiego.

¹¹ K. Dejna, *Dialekty polskie*, Warszawa 1973.

¹² A. Zareba w: *Śląskie teksty gwarowe (z mapką)*, red. A. Zareba, Kraków 1961.

¹³ Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym oraz niektórych innych ustaw, Druk nr 233.

¹⁴ Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, a także niektórych innych ustaw, Druk nr 27.

¹⁵ *Ibidem*.

W Konstytucji RP uwzględniono postanowienie dotyczące sytuacji mniejszości narodowych. Artykuł 32 gwarantuje ochronę równości wobec prawa i równego traktowania przez władze publiczne, a ust. 2 zakazuje dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym.

W art. 35 Konstytucji RP znajdujemy zapis stanowiący, że Rzeczpospolita Polska zapewnia obywatelom polskim z mniejszości narodowych i etnicznych swobodę zachowania i rozwijania własnego języka, tradycji oraz kultury. Mniejszości narodowe i etniczne mają również prawo do tworzenia swoich instytucji edukacyjnych, kulturalnych oraz instytucji służących zachowaniu tożsamości religijnej, jak również uczestnictwa w sprawach dotyczących ich kulturowej tożsamości.

Ochrona praw mniejszości narodowych, zawarta w Konstytucji, dotyczy wyłącznie obywateli polskich, co podkreśla również preambuła Konstytucji. Ta klauzula obywatelska jest zgodna z europejskimi standardami ochrony praw mniejszości, takimi jak te ustanowione przez OBWE i Radę Europy. Jednakże zgodnie ze standardami ONZ prawa ochrony mniejszości powinny obejmować nie tylko obywateli danego państwa, lecz wszystkie osoby przebywające na jego terytorium i podlegające jego jurysdykcji¹⁶.

Warto także zauważyć, że ustawa dotycząca mniejszości narodowych, etnicznych i języka regionalnego służy realizacji zobowiązań Polski wynikających z umów międzynarodowych, obejmując również bilateralne umowy dotyczące dobrego sąsiedztwa. Umowy te precyzują oraz rozwijają przepisy gwarantujące prawa mniejszości narodowych i etnicznych, które zostały zawarte w Konstytucji oraz innych istniejących aktach prawnych przed wejściem w życie samej ustawy dotyczącej mniejszości narodowych i etnicznych. Ponadto Rzeczpospolita Polska zawarła traktaty dotyczące dobrego sąsiedztwa i przyjaznej współpracy z wszystkimi sąsiednimi państwami. W latach 1991–1994 takie traktaty zostały podpisane z Republiką Federalną Niemiec, Czechami, Słowacją, Ukrainą, Rosją, Białorusią oraz Litwą. Te umowy dotyczyły różnych kwestii, w tym regulacji odnoszących się do praw mniejszości narodowych. Ta inicjatywa legislacyjna pozwala na sprecyzowanie oraz uzupełnienie praw mniejszości, co stanowi naturalny krok w kontekście międzynarodowych zobowiązań Polski oraz wspierania dobrosąsiedzkich relacji z sąsiednimi państwami¹⁷.

Możliwość swobodnego posługiwania się własnym językiem jest kluczowym elementem wolności, szczególnie istotnym dla mniejszości. Jednakże czasami ta wolność może być wręcz sprzeczna z obowiązkiem korzystania z języka urzędowego państwa.

W kontekście międzynarodowych zobowiązań, których Polska jest stroną, można zwrócić uwagę na ogólne zapisy dotyczące równości zawarte w Karcie Narodów Zjednoczonych. Zapisy tam zawarte przewidują promowanie i zachęcanie do powszechnego szacunku i ochrony praw człowieka oraz podstawowych

¹⁶ H. Zięba-Załucka, *Konstytucja RP wobec problemu mniejszości narodowych i etnicznych*, Lublin 2000.

¹⁷ D. Kuźnicka, *Mniejszość etniczna a mniejszość narodowa w Polsce – analiza porównawcza na przykładzie Łemków i Żydów*, Wrocław 2017.

wolności dla wszystkich, bez żadnych różnic ze względu na rasę, płeć, język lub religię. Ponadto art. 14 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka ustanawia zakaz dyskryminacji, który gwarantuje, że korzystanie z praw i wolności wymienionych w Konwencji będzie zapewnione bez jakiegokolwiek dyskryminacji z powodu takich czynników jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie lub z jakichkolwiek innych przyczyn.

Warto również zauważyć, że chociaż Konwencja obejmuje szeroki zakres praw człowieka, nie zawiera ona szczególnych postanowień dotyczących ochrony osób należących do mniejszości narodowych. Istotnym elementem w zakresie prawa antydyskryminacyjnego jest również Międzynarodowa Konwencja w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Rasowej, otwarta do podpisu w Nowym Jorku dnia 7 marca 1966 r. Konwencja definiuje dyskryminację rasową jako „wszelkie różnice traktowania, wykluczenie, ograniczenie lub faworyzowanie ze względu na rasę, kolor skóry, pochodzenie, narodowość lub etniczność, które mają na celu lub powodują naruszenie równości w dostępie do praw człowieka i podstawowych wolności w dziedzinie politycznej, gospodarczej, społecznej, kulturalnej lub w innych obszarach życia publicznego”¹⁸.

Pierwszą wiążącą wielostronną umową międzynarodową, która w całości poświęcona jest ochronie osób należących do mniejszości narodowych, jest Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych, przyjęta w Strasburgu dnia 1 lutego 1995 r. (Dz.U. z 2002 r. Nr 22, poz. 209). Konwencja ta określa cele, do których strony zobowiązują się dążyć, nie zawierając jednocześnie regulacji dotyczących praw indywidualnych jednostki. Postanowienia nie mają bezpośredniego zastosowania, lecz pozostawiają państwom swobodę w podejmowaniu działań w celu realizacji tych celów, biorąc pod uwagę ich indywidualne warunki. Realizacja zasad zawartych w konwencji ramowej ma być osiągana poprzez krajowe ustawodawstwo oraz odpowiednią politykę rządową. W związku z ratyfikacją tej konwencji Polska złożyła interpretacyjną deklarację, zgodnie z którą brak definicji mniejszości narodowej w konwencji ramowej oznacza, że RP rozumie to pojęcie jako „odnoszące się do mniejszości narodowych zamieszkujących na terytorium Polski, których członkowie są obywatelami tego kraju”¹⁹.

PODSUMOWANIE

Projekt ustaw dotyczących uznania Ślązaków za mniejszość etniczną to odpowiedź na rosnące zainteresowanie społeczne i konieczność zapewnienia równości i różnorodności kulturowej. W kontekście międzynarodowych standardów dotyczących ochrony praw mniejszości narodowych taka decyzja może wpłynąć na status społeczności Ślązaków oraz ich możliwości rozwoju kulturowego i językowego. Pomimo obecnych trudności walka społeczności Ślązaków o uznanie

¹⁸ B. Majchrzak, *Status prawny mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce*, Warszawa 2022.

¹⁹ *Ibidem*.

ich tożsamości kulturowej i językowej jest istotnym elementem ich historii i dziedzictwa. Decyzja w tej sprawie może mieć dalekosiężne konsekwencje dla integracji społecznej oraz ochrony praw tej grupy w Polsce.

BIBLIOGRAFIA

- Białas I., *Tradycje kulinarne, Ludowe tradycje. Dziedzictwo kulturowe ludności rodzimej w granicach województwa śląskiego*, Wrocław–Katowice 2009.
- Dejna K., *Dialekty polskie*, Warszawa 1973.
- Kaczmarek R., *Śląsk był polski – będzie polski!*, Katalog wystawy, Katowice, 2019.
- Kuźnicka D., *Mniejszość etniczna a mniejszość narodowa w Polsce – analiza porównawcza na przykładzie Lemków i Żydów*, Wrocław 2017.
- Majchrzak B., *Status prawny mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce*, Warszawa 2022.
- Szewczyk G.B., *Powstania śląskie w literaturze niemieckiej i polskiej. Pamięć – czas – historia*, „Czasopismo Biblioteki Śląskiej”, t. 32.
- Tambor J., *Status języka a wola ludu i kodyfikacja: przypadek śląski*, „Forum Lingwistyczne” 2014, nr 1, s. 37–49.
- Wyderka B., *O zmianach w dialektach polskich w ostatnim stuleciu*, Białystok 2015.
- Zaręba A. w: *Śląskie teksty gwarowe (z mapką)*, red. A. Zaręba, Kraków 1961.
- Zięba-Załużka H., *Konstytucja RP wobec problemu mniejszości narodowych i etnicznych*, Lublin 2000.